

Nationaal
Psychotrauma
Centrum

Themadossier Ouder worden met de oorlog

Literatuurlijst voor onderzoekers

Hieronder vindt u literatuur die specifiek gaat over (omgang met) de getroffenen van de Tweede Wereldoorlog of andere oorlogen:

Bachner, Y. G., Carmel, S., & O'Rourke, N. (2018). [The paradox of well-being and holocaust survivors](#). *Journal of the American Psychiatric Nurses Association*, 24(1), 45-52.

Israëliëse overlevenden van de Sjoa ervaren hogere tevredenheid met hun leven, misschien juist dankzij hun traumatische ervaring vroeger in hun leven - omdat zij hun huidige leven vergelijken met hun vroegere levensomstandigheden.

Band-Winterstein, T., & Koren, C. (2010). ["We Take Care of the Older Person, Who Takes Care of Us?" Professionals Working with Older Persons in a Shared War Reality](#). *Journal of Applied Gerontology*, 29(6), 772-792.

Dit artikel gaat over de ervaring van Israëliëse ouderen-werkers tijdens de oorlog met Libanon in 2006. Hoe functioneren hun cliënten tijdens deze oorlogsperiode? Welke ervaringen delen de professionals onderling en welke ervaringen delen zij met hun cliënten? Draagt hun eigen ervaringen bij aan het beter begrijpen van en omgaan met hun cliënten?

Barel, E., Van IJzendoorn, M. H., Sagi-Schwartz, A., & Bakermans-Kranenburg, M. J. (2010). [Surviving the Holocaust: a meta-analysis of the long-term sequelae of a genocide](#). *Psychological bulletin*, 136(5), 677.

Deze meta-analyses onderzoeken de psychiatrische, psychosociale en fysieke lange-termijn gevolgen bij overlevenden van de Sjoa. Het naast elkaar bestaan van stressgerelateerde klachten en een goede aanpassing kan worden verklaard door de unieke kenmerken van Sjoa-overlevenden, die veerkracht combineren met vermijding.

Elran-Barak, R., Barak, A., Lomranz, J., & Benyamini, Y. (2018). [Proactive aging among holocaust survivors: Striving for the best possible life](#). *The Journals of Gerontology: Series B: Psychological Sciences and Social Sciences*, 73(8), 1446-1456.

Om het beste leven te behouden, gebruiken Israëliëse Holocaust-overlevenden specifieke strategieën vergeleken met hun leeftijdsgenoten: zij concentreren zich op meer fundamentele behoeften (bijv. gezond blijven), waar andere ouderen zich richten op een breder scala aan behoeften (bijv. genot). Deze bevindingen kunnen bijdragen aan het proactiviteitsmodel van succesvol ouder worden.

Juni, S. (2016). [Survivor guilt: A critical review from the lens of the Holocaust](#). *International Review of Victimology*, 22(3), 321-337.

Het concept "overlevingsschuld" wordt beschreven en bekritiseerd, vanuit het perspectief van Holocaust-overlevenden. Een raamwerk, gebruikmakend van de Defense Mechanism Theory, wordt ontwikkeld waarin schuld wordt beschouwd als een adaptief construct van meesterschap en overleven in extreme omstandigheden.

Kesternich, I., Siflinger, B., Smith, J. P., & Winter, J. K. (2014). [The effects of World War II on economic and health outcomes across Europe](#). *Review of Economics and Statistics*, 96(1), 103-118.

De onderzoekers hebben een grootschalig onderzoek de invloed van de Tweede Wereldoorlog op Europese ouderen uitgevoerd. Ervaringen met onteigening, vervolging, lokale gevechten en honger hebben invloed op de socio-economische status en gezondheid van ouderen.

Krell, R. (2019). [Medical and psychological effects of concentration camps on Holocaust survivors](#). Routledge.

Deze bibliografie over de medische en psychiatrische gevolgen van de Sjoa bevat ook twee essays over de invloed op enerzijds individuele overlevenden, anderzijds de psychiatrie als vak.

Mooren, T. T. M., & Kleber, R. J. (2013). [The significance of experiences of war and migration in older age: Long-term consequences in child survivors from the Dutch East Indies](#). *International Psychogeriatrics*, 25(11), 1783-1794.

Dit onderzoek is een van de zeer weinige naar de geestelijke gezondheid van ouderen, die als kind te maken hadden met interneringskampen, onderduiken en geweld tijdens de Japanse bezetting van Nederlands-Indië. We zien dat deze groep - vergeleken met ouderen die als kind de Duitse bezetting van Nederland meemaakten - meer last heeft van traumagerelateerde ervaringen en psychische stoornissen op latere leeftijd.

Prot, K. (2010). [Research on consequences of the Holocaust](#). *Archives of Psychiatry and Psychotherapy*, 2(9), 61-69.

De focus van onderzoek naar Holocaust-overlevenden is zich aan het verschuiven van aandacht voor Posttraumatische Stresstoornis naar veerkracht en weerbaarheid. Dit artikel bevat een kort overzicht van studies hierover en geeft een overzicht van veelvoorkomende psychische problemen op het gebied van onder andere hechting, identiteitsvorming en schuldgevoel.

Shmotkin, D., Shrira, A., Goldberg, S. C., & Palgi, Y. (2011). [Resilience and vulnerability among aging Holocaust survivors and their families: An intergenerational overview](#). *Journal of Intergenerational Relationships*, 9(1), 7-21.

In dit overzichtsartikel komen de lange-termijn effecten van de Sjoa op overlevenden, hun kinderen en kleinkinderen aan bod. Deze generaties worden gekenmerkt door zowel een algemene weerbaarheid als specifieke kwetsbaarheden. Ook vormt het ouderdomsproces voor de overlevenden een uitdaging in zichzelf maar heeft deze ook invloed op de intergenerationele relaties in hun families.

Hieronder vindt u literatuur die gaat over (traumagerelateerde) problematiek bij ouderen:

Lee, L. (2019). [PTSD and Aging](#). *PTSD Research Quarterly*, 30(4), 1-15.

In dit overzichtsartikel wordt een aantal goed onderbouwde studies over Posttraumatische Stresstoornis bij ouderen uitgelicht. Aan bod komen de epidemiologie, laat ontstaan van PTSS, verergering van de symptomen bij ouderen, methodologische en klinische overwegingen en problemen, en PTSS en leeftijdsgerelateerde comorbiditeit.

Lely, J. C. G. (2019). [Treating trauma-related disorders in later life](#). Utrecht University.

Waar vroeger weinig bewijs voor effectieve behandeling van oudere PTSS-patiënten voorhanden was, toont deze studie aan dat zowel Narratieve Exposure Therapie (NET) als Present Centered Therapy (PCT) het potentieel hebben om PTSS-symptomen aanzienlijk te verminderen. Deze bevindingen suggereren dat pessimistische verwachtingen over psychotherapie bij oudere PTSS-patiënten ongegrond zijn.

Longitudinal Aging Study Amsterdam (LASA). [Aging research and collecting data on aging in the Netherlands](#).

De Longitudinal Aging Study Amsterdam ([LASA-nl](#)) is een wetenschappelijke studie om voorspellers en gevolgen van veroudering te bepalen. LASA bestudeert sinds 1991 het fysieke, emotionele, cognitieve en sociale functioneren van ouderen in Nederland.

Palgi, Y., Shrira, A., & Shmotkin, D. (2015). [Aging with Trauma Across the Lifetime and Experiencing Trauma in Old Age: Vulnerability and Resilience Intertwined](#). In K. E. Cherry (Ed.), *Traumatic Stress and Long-Term Recovery: Coping with Disasters and Other Negative Life Events* (pp. 293-308). Cham: Springer International Publishing.

Getraumatiseerde ouderen hebben te maken met kwetsbaarheid én weerbaarheid. Onderzoek onder getraumatiseerde ouderen laat schijnbaar tegenstrijdige resultaten zien, die worden gevangen door een model over het streven naar geluk in een vijandige wereld. Het hoofdstuk suggereert dat bepaalde aanpassings- en ontwikkelingsprocessen de mogelijkheden van ouderen om met trauma om te gaan, kunnen vergroten.

Westerhof, G. J., Lamers, S. M. A., & Vries, D. R. S. L. de (2010). [Effecten van het ophalen van autobiografische herinneringen op emotioneel welbevinden bij ouderen](#). *Tijdschrift voor Gerontologie en Geriatrie*, 41, 5-12.

In dit onderzoek zijn op experimentele wijze effecten van het ophalen van autobiografische herinneringen op emotioneel welbevinden onderzocht. Tevens is onderzocht of spontane alledaagse reminiscentietypen het effect van de experimentele manipulatie op emotioneel welbevinden modereren.